

International Refereed Journal / Uluslararası Hakemli Dergi

Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi Karaelmas Journal of Educational Sciences

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd>

On the Importance and Development of Listening Skills: A Theoretical Study¹

Ceyda ÇAYLI², Ali GÖÇER³

Received: 15 September 2021, **Accepted:** 17 December 2021

ABSTRACT

Listening; it is the first basic language skill acquired by man, perhaps this feature of sweet has been ignored for a long time. Listening skills experienced in education in the world began to be seen as important. In our country, it has been realized over time that listening skill is a language skill that needs to be emphasized as much as reading and writing skills. With the realization of the importance of listening skill; The acquisitions of listening skill in Turkish teaching programs, listening texts in Turkish textbooks have started to be included, and it has been observed in academic studies on listening skill. The aim of this research is to include the theoretical brain for listening skill. For this purpose, the role of communication and listening in communication in general, the achievements in the Turkish education programs, the continuity of listening, the elements that affect the listening experience, listening strings and lessons are mentioned. This research is a theoretical study based on literature review. In the research, listening was aimed to be handled for preparations in secondary schools. It is thought that the vocabulary included in the research will contribute to the applications in the middle school Turkish lessons, to the practitioners and to the academicians conducting research on listening skills.

Keywords: Listening skill, developing listening skill, listening skill in secondary schools

Ethical Committee Date / Number : In the conducted research, "Ethics Committee Permission" is not required, as listening skill is discussed from a theoretical point of view.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The development and shaping of language is related to one's environment. The language that the newborn will speak develops by feeding on the features of the language that surrounds him. The fact that language is not considered only as a means of communication will cause sensitivity in research and applications. There is a close bond between language and culture. For this reason, it is important to realize the value of language and therefore the importance of language education.

Methods

The research is a theoretical article based on a literature review. Purpose of the research; to include information about listening skill and to draw attention to the importance of listening skill. In addition, it is to address the factors that are thought to affect the listening process and listening success in secondary school Turkish lessons.

¹ This research was produced from the doctoral thesis titled "An Action Research for Developing Students' Listening Skills in Secondary School Turkish Lessons and Determining Their Developmental Status".

² Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, cydcayli@gmail.com 0000-0002-6091-4811

³ Prof.Dr., Erciyes University, Faculty of Education, gocer@erciyes.edu.tr 0000-0002-6880-2611

Listening

Listening; beyond hearing, it is a mental process in which the listener advances their new learning with their previous knowledge by paying attention to the stimulus. "For the first time, Başhan (1988) mentioned 'listening education' directly in the 1968 primary school curriculum, and the behaviors that students would acquire in terms of 'listening and watching technique' in each class were stated." (as cited in Çifçi, 2001, s. 167). "2005 Primary Education Turkish Course (1-5th grades) Curriculum is the only program that treats listening as a separate learning area." (Özbay & Melanlıoğlu, 2012, s. 90). In the 2005 Turkish Curriculum, "listening" was considered as a learning area on its own; however, the learning areas that were considered separately as "listening/watching and speaking" in the 2015 Turkish Lesson (1-8th grades) Curriculum were combined and named "oral communication". Then, in the new program published in 2018, these two learning areas were separated again. This situation in the programs shows that there is still not a well-established educational understanding for listening skills. There are acquisitions for the "listening" skill, which is handled independently in the 2018 Turkish Language Curriculum. When the current 2019 Turkish Curriculum is examined, it is seen that there is no change in the achievements.

Listening Process

It is thought that paying attention to the following items in practices related to the listening process in schools will affect the success of listening comprehension.

Before listening: 1. Application period. 2. Environment. 3. Vocabulary. 4. Motivation. 5. Visual elements. 6. Authenticity of the text. 7. Readiness. 8. Listening style. 9. Number of replay. 10. Assessment and evaluation. Listening moment: 1. Number of listening. 2. Listening style. 3. Visual elements. 4. Use of materials. 5. The quality of the voice-over. 6. Assessment and evaluation. After listening: 1. Product creation. 2. Assessment and evaluation.

There are some factors that affect the listening process in secondary schools. It is thought that the practices carried out taking these factors into account will affect the listening process. These: Student Dependent Factors. Factors Depending on What is Listened/Watched. Factors Dependent on the Teacher. Other Factors.

Listening Styles

Listening style; It can be defined as the listening style that the listener chooses/applies in accordance with his/her situation in order to affect the listening comprehension process at the time of listening. It is thought that there are some factors that affect the choice of listening style. These elements are: Listener. Listening environment. The nature of the text listened/watched. Presentation of the listened/watched text to the class

Listening Strategies

Strategies used in the listening process are "all of the methods and techniques used by the students before, during and after listening to the texts." Yıldız & Kılınç, 2015, s. 18).

Instead of Result

Theoretically seizing to do the exercise that is focused on. In addition to general information about listening skills, the research includes theoretical information that is thought to affect the development of listening skills in classroom practices at secondary school level. It is thought that the information given will contribute to teachers who are practitioners, researchers in the field and the literature.

Dinleme Becerisinin Önemi ve Geliştirilmesi Üzerine: Kuramsal Bir Çalışma ¹

Ceyda ÇAYLI², Ali GÖÇER³

Başvuru Tarihi: 15 Eylül 2021, **Kabul Tarihi:** 17 Aralık 2021

ÖZET

Dinleme; insanın edindiği ilk temel dil becerisidir, belki de uzun süre bu özelliği sebebiyle diğer dil becerileri kadar dikkat çekmemiştir. Dünyada eğitim konusunda yaşanan gelişmeler sonucu dinleme becerisi gereken önemi görmeye başlamıştır. Ülkemizde de dinleme becerisinin, okuma ve yazma becerisi kadar üzerinde durulması gereken bir dil becerisi olduğu zamanla fark edilmiştir. Dinleme becerisinin öneminin fark edilmesiyle; Türkçe öğretim programlarında dinleme becerisine yönelik kazanımlara, Türkçe ders kitaplarında dinleme metinlerine yer vermeye başlanmış, ayrıca dinleme becerisine yönelik akademik alandaki çalışmalarda artış görülmüştür. Bu araştırmanın amacı, dinleme becerisine yönelik kuramsal bilgilere yer vermektir. Bu amaç doğrultusunda, genel olarak iletişim ve dil kavramlarına, dinlemenin iletişimdeki rolüne, Türkçe öğretim programlarındaki kazanımlara, dinleme sürecine, dinleme stilleri ve stratejilerine değinilmiştir. Bu araştırma literatür taramasına dayalı olarak oluşturulmuş bir kuramsal makaledir. Araştırmada dinleme becerisi, ortaokullarda yürütülen uygulamalara yönelik olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmada yer verilen bilgilerin, ortaokul Türkçe derslerindeki uygulamalara, uygulayıcılara ve dinleme becerisi üzerine araştırma yapan akademisyenlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinleme becerisi, dinleme becerisinin geliştirilmesi, ortaokullarda dinleme becerisi

Etik Kurul İzni Tarih / Sayı : Yürütülen araştırmada dinleme becerisi kuramsal açıdan ele alındığı için "Etik Kurul İzni" gerekmemektedir.

1. Giriş

İnsan, hayatı boyunca çevresi ile iletişime girmektedir. İsteyerek ya da mecburi olarak katıldığı sosyal ortamlardaki ilişkilerini dil becerilerinin gelişmişlik düzeyi etkilemektedir. Omololu (1984) iletişim becerisini; "dinleme, anlaşılabilir bir biçimde konuşma, göz kontağı kurma, konuşmayı teşvik etme, övgüde bulunma, sözel olmayan davranışları uygun biçimde kullanma olarak tanımlamıştır" (Akt. Cihangir Çankaya, 2015, s. 7). "İletişimin, insanların duygu, düşünce, bilgi, yargı vb. gibi kavramları, belirli kodlar ve simgeler aracılığıyla anlamlı iletilere dönüştürerek, aralarında kültür birliği taşıdığı veya taşımadığı diğer insanlarla veya çevrelerle paylaştıkları dinamik bir süreç olduğu söylenilebilir" (Yalçın ve Şengül, 2007, s. 750). "İletişim süreci; kimin, neyi, kime, nasıl ve ne ile söylediğidir" (Akçay, 2018, s. 41). "Bireyin bilgi durumu ve çevresi arasındaki haberleşme, iletişimin varlığını göstermektedir" (Gross, 1975, s. 191).

İletişim sürecinin en önemli unsuru olan dil "İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban" (TDK, 2019) şeklinde ifade edilmektedir. Dilin gelişimi ve şekillenmesi kişinin çevresiyle ilişkilidir. Yeni doğanın konuşacağı dil, çevresini saran dilin özellikleriyle beslenerek gelişmektedir. Sever'e göre (1993, s. 2; akt. Doğan, 2016, s. 3) "dil öğrenimi ailede başlamakta ve okulda gelişmektedir. Dil belli bir zamanda öğrenilip bitirilemez; dil öğrenimi bir ömür boyu devam eder." "Ulus olmanın, millî birlik ve bütünlüğün, bağımsızlığın, toplumsal değişme ve gelişmenin en temel ögesi" (Sever, 2001, s. 19); "onu kullanan vericinin düşüncesini aktaran ve kişisel yönlerini ele verebilecek göstergeler dizgesi" (Günay, 1995, s. 1) olarak nitelendirilen dil kavramının anlaşılması önemlidir.

Dilin sadece bir iletişim aracı olarak düşünülmemesi, yapılan araştırmalar ve uygulamalarda hassasiyetin oluşmasına sebep olacaktır. Dil eğitimini, Özbay ve Melanlıoğlu (2012) "toplumda sağlıklı ilişkiler kurmanın, toplumdaki çatışmaların önlenmesinin ön koşulu" (s. 96) olarak nitelendirmektedir. "W. Von Humboldt, dilin gelişmesini toplumda olan değişmeler, kültür ve düşünce alanındaki gelişmelerle

¹ Bu araştırma "Ortaokul Türkçe Derslerinde Öğrencilerin Dinleme Becerisinin Geliştirilmesi ve Gelişim Durumlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Eylem Araştırması" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, cydcayli@gmail.com 0000-0002-6091-4811

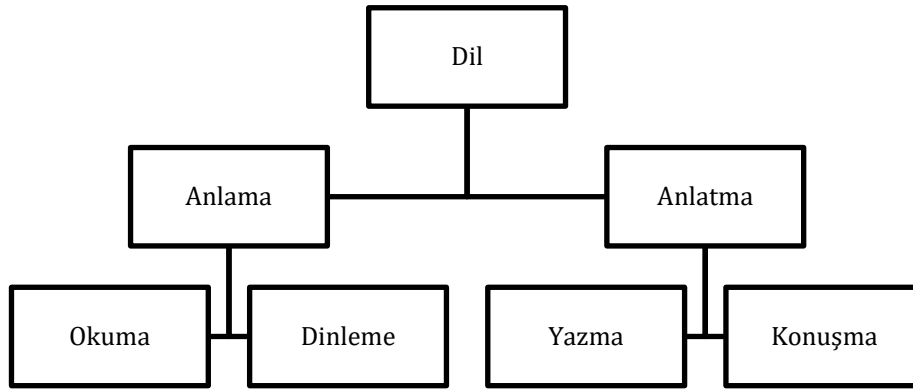
³ Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, gocer@erciyes.edu.tr 0000-0002-6880-2611

açıklamaktadır” (Akt. İmer, 1990, s. 11). “Toplumdaki değişimlere bağlı olarak dilde de değişimler olabilir. Bu nedenle toplum ve dil birbirleriyle çok yakın ilişki içindedir” (Günay, 1995, s. 1). “Milleti millet yapan dili ve kültürüdür. Milletler ancak dilleri ve kültürleri sayesinde varlıklarını koruyabilirler. Dilini ve kültürünü korumasını beceremeyen milletlerin yeryüzü arenasında uzun süre kalamayacağı tartışma götürmez bir gerçektir. Çünkü diline sahip çıkmak bir bakıma kültüründen haberdar olmaktır” (Göçer, 2012, s. 54). Dil ve kültür arasındaki sıkı bir bağ bulunmaktadır. Bu sebeple dilin değerinin ve dolayısıyla dil eğitiminin öneminin fark edilmesi önemli görülmektedir.

“Dil varlığını, yalnızca toplum üyeleri arasındaki bir tür sözleşmeye borçludur. Öte yandan işleyişini bilebilmek için bireyin dili öğrenmesi gerekir” (Saussura, 1976, s. 35; akt. İmer, 1990, s. 12). Bu öğrenme sistemli ve doğru şekilde okullarda gerçekleşmektedir. Eğitim sürecinin içerisinde yer alan her kişi ve kuruma bu konuda büyük görev düşmektedir. Burada tek görevi öğretmenlere vermek haksızlık olacaktır. Ancak süreci yönetmesine imkân verilen öğretmenlerin bilinçli şekilde görevlerini icra etmesinin önemi de yadsınamaz bir gerçektir.

“Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenmiştir” (MEB, 2018, s. 4). Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde sıralanan sekiz yetkinlikten ilki ana dilinde iletişimdir. “Anadilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır” (MEB, 2018, s. 4). Ana dili öğretimi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dikkatle üzerinde durulan bir husustur. Dil becerileri olarak ifade edilen “okuma, yazma, konuşma ve dinleme” bir bütün hâlinde gelişmelidir. Becerilerin birinde görülen eksiklik diğer becerilerde de etkisini gösterecektir. Ayrıca “dil kültürün temeli olduğuna göre” (Kaplan, 2002, s. 139); dil eğitimi salt bir “dil eğitimi” olarak da düşünmemek gerekir.

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programında “okuma, yazma, konuşma, dinleme” temel dil becerileri olarak nitelendirilmektedir. Bu temel beceriler anlama, anlatma (Aytan, Güney, Şahin ve Bayar, 2014, s. 280; Büyükkız ve Hasırcı, 2013, s. 57; Çifçi, 2001, s. 166; Doğan, 2013, s. 153; Kardaş ve Harre, 2015, s. 266; Kemiksiz, 2015, s. 300; Maden ve Durukan, 2011, s. 102; Melanlıoğlu, 2012, s. 1584; Yıldız, 2015, s.19; Yıldız, Okur, Arı ve Yılmaz, 2010, s. 67) ve alıcı, verici (Doğan 2008, s. 263; Göçer, 2008, s. 8) başlıkları altında literatürde yer almaktadır.

Resim 1. Dil becerileri

Yürütülen araştırmada dil becerileri arasında yer alan “dinleme becerisi” üzerinde durulmaktadır. Araştırmada dinleme becerisinin yaşamımızdaki yerine, önemine ve tanımlarına; Türkçe Dersi Öğretim Programındaki kazanımlara, dinleme sürecine, dinleme stratejileri ve stillerine değinilmektedir.

2. Yöntem

Araştırmanın amacı; dinleme becerisine yönelik bilgilere yer vermek ve dinleme becerisinin önemine dikkat çekmektir. Ayrıca ortaokul Türkçe derslerinde dinleme sürecini ve dinleme başarısını etkilediği düşünülen unsurlara değinmektedir.

Araştırma literatür taramasına dayalı bir kuramsal makaledir. Literatür taramasında Johnson (2015, s. 63) tarafından önerilen adımlar dikkate alınmıştır. Literatür taramasında temel alınan adımlar şunlardır:

- Olası kaynakların belirlenmesi,
- Kaynakların incelenmesi,
- Kaynakların okunarak dikkatli notlar alınması,
- Alınan notların düzenlenerek temaların oluşturulmaya başlanması,
- Ortaya çıkan temaları anlaşılır şekilde ifade eden cümleler kurulması,
- Kaba bir taslak oluşturulması.

3. Dinleme

Dinleme “insanların yaşamında önemli bir rol oynar. İletişim becerilerinin ve dilin dört ana alanından (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) biri olan dinleme en temel olanıdır” (Gilakjani & Ahmadi, 2011, s. 783). Dinleme becerisi insanlar için en temel ve insanın edindiği ilk (Aytan vd. 2014, s. 280; Doğan, 2008, s. 269; İşeri ve Yılmaz, 2008, s. 12; Yıldız, 2015, s. 20) dil becerisidir. Hatta dinlemenin doğum öncesinde başladığı da ifade edilmektedir (bkz. Doğan, 2008, s. 263). Kişinin hayatında yer tutan dinleme becerisi ile ilgili yapılan araştırmalarda becerinin kullanım yeri ve yüzdeleri aşağıda tablolştırılarak verilmektedir.

Tablo 1

Dinleme Becerisinin Hayatımızdaki Kullanım Yerleri ve Yüzdeleri

Kaynak	Dinleme becerisinin	
	Kullanım yeri	Yüzdesi
Adler, Rosenfeld ve Proctor (Akt. İyere, 2018, s. 45)	İletişimde	% 45
Lee and Hatesohl (1993; akt. Bello, 2018, s. 64)	İletişimde	% 45
Szukala (2001; akt. Aşılıoğlu, 2009, s. 46)	İletişimde	% 45
Ailes (1996, s. 69; akt. Yıldız vd, 2010, s. 179)	İletişimde	% 45
Burely ve Alan (1995; akt. Miller, 2003)	Günlük iletişimde	% 40'tan fazla
Rivers (Akt. Gilman & Moody, 1984, s. 331)	Yetişkinlerin iletişimlerinde	% 40-50
Hunsaker (1990; akt. Akyol, 2010, s.1)	Bilinenlerin öğrenilmesinde	% 80
Çifçi (2001, s. 169)	Öğrencilerin öğrenmelerinde	% 83
İnan (1998; akt. Çifçi, 2001, s. 169)	İlköğretim öğrencileri için okulda	% 50
	Üniversite öğrencileri için okulda	% 90

Yukarıdaki Tablo 1 incelendiğinde, dinleme becerisinin iletişim ve eğitimde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Dinleme becerisi diğer dil becerilerine göre hayatımızda daha fazla yer almaktadır (Aytan, 2011, s. 24; Kemiksiz, 2017, s. 511; Temur, 2010, s. 307).

Hayatımızda önemli bir yeri olan dinleme becerisine yönelik literatür incelendiğinde çok sayıda tanım ile karşılaşmaktadır. Dinleme üzerine yapılan tanımlar, dinlemenin; *işitmekten farklı* (Hennings, 1992, s. 3; akt. Jalongo, 1995, s. 13; Epçaçan, 2013, s. 335), *anlama ve anlamlandırmayı temel alan* (Calp, 2010, s. 161; Demirel, 2003, s. 70; Emmert, 1994, s. 6, akt. Salisbury & Chen, 2007, s. 254; Epçaçan, 2013, s. 335; Gürel ve Tat, 2012, s. 277; Xiao-yun & Gui-rong, 2011, s. 316; Hennings, 1992, s. 3, akt. Jalongo, 1995, s. 13; Melanlıoğlu, 2013, s. 34; Topçuoğlu Ünal ve Özer, 2014, s. 204; Ungan, 2009, s. 136; Yaman, 2010, s. 173) *zihinsel bir süreç* (Calp, 2010, s. 161; Doğan, 2013, s. 153; Epçaçan, 2013, s. 335; Jalongo, 1995, s. 13; Ungan, 2009, s. 136) olduğu vurgulanmaktadır.

Dinleme üzerine yapılan tanımlardan hareketle; “*Dinleme; işitmenin ötesinde, dinleyicinin uyarana karşı dikkat kesilerek, önceki bilgileriyle yeni öğrenmelerini ilerlettiği zihinsel bir süreçtir.*” şeklinde de tanımlanabilir.

Dinleme becerisinin eğitim ortamlarında fark edilmesi ve gelişiminin desteklenmesi zaman almıştır. “Diğer üç dil becerisi (okuma, yazma ve konuşma) doğrudan dikkat çekerken, öğretmenler, öğrencilerin dinleme becerilerini yardım almaksızın kendilerinin geliştirmesini beklemektedirler” (Mendelsohn,1984;

Oxford, 1993; akt. Osada, 2004, s. 54). Bu anlayışa; sağlıklı bir yeni doğanın doğuştan dinleme becerisine sahip olmasının (Özbay, 2006, s. 43; Yıldız vd, 2010, s. 179) ve okula gelen öğrencilerin konuşma ve dinlemeyi önceden biliyor olmasının (Doğan, 2013, s. 154) sebep olduğu düşünülmektedir. Bello'nun (2018) "öğrenme dersi metodolojisi biraz tartışıldı ve analiz edildi ve öğretmenler için dinlemenin yaşamda sıradan bir aktivite olduğu yönünde bir eğilim vardı" (s. 63) ifadesi dinleme becerisine yönelik bakış açısını göstermektedir. Ayrıca Bello (2018) "dinlemenin öğretmenlerin dikkatinden yoksun olduğuna dair birçok kanıt var. Sınıfta birçok öğrenme gerçekleştirilmesine rağmen, dinleme becerisi her zaman ya hızlı şekilde geçilmiş ya da yeteri kadar ele alınmamıştır" (s. 63) demektedir. Bu ifadeler dinleme becerisinin derslerde yer alma durumuna dikkat çekmektedir.

Miller (2003) belli miktarda okuma, yazma ve konuşma üzerine çalışma yürütüldüğünü; ancak dinleme üzerine ilginin eksik kaldığını belirtmektedir. *İhmal edilmiş* (Akyol 2010, s. 1; Çifçi, 2001, s. 166; Doğan, 2013, s. 154; Melanlıoğlu, 2013, s. 34; Özbay ve Melanlıoğlu, 2012, s. 87), *unutulmuş* (Çifçi 2001, s. 166; Burley-Allen, 1995; akt. Doğan, 2013, s. 154), *az dikkat çekmiş* (Mendelsohn, 1984; Oxford, 1993; akt. Osada, 2004, s. 54), *aksatılan* (Yıldız vd. 2010, s. 186), *nadiren ele alınan* (Witkin, 1990, s. 19; akt. Wolvin, 2010, s. 8), *diğer becerilerin gerisinde* (Topçuoğlu Ünal ve Özer, 2014, s. 206) şeklinde nitelendirilen "dinleme becerisi" üzerine yapılan araştırmalar artmaktadır. Miller (2003) dinleme becerisinin ihmal edilmiş olarak nitelendirilmesine rağmen son zamanlarda daha fazla dikkat çektiğini belirtmektedir. Ülkemizde de artık dinleme becerisine yönelik çalışmaların arttığı görülmektedir. Kardeş, Çetinkaya ve Kaya (2018, s. 21) yaptıkları araştırmada; dinleme becerisi üzerine yapılan araştırma sayılarında 2005-2015 yılları arasında sürekli artış yaşandığını ancak son iki yılda diğer yıllara oranla düşüş olduğu ifade etmektedir. Ayrıca Kemiksiz (2017) "dinleme becerisi üzerine yazılan makale sayısının son yıllarda önemli oranda arttığı, makalelerin genelde özgün ve tek veya iki yazarlı çalışmalar olduğu" (s. 511) yönünde araştırma sonuçları elde etmiştir. Kardeş vd. (2018) "son yıllarda dinleme becerisi öğrenme alanında yapılan araştırma sayısının ve niteliğinin yükselen bir grafik göstermesini bu anlamda dikkat çekici ve sevindirici bir gelişme" (s. 30) olarak nitelendirmektedir.

Günümüz Türkçe dersi öğretim programlarında dinleme becerisine yönelik kazanımlar yer almaktadır. Dinleme becerisinin eğitim öğretim kurumlardaki gelişimi ile ilgili olarak "Başhan (1988) ilk defa 1968 ilköğretim müfredat programında 'dinleme eğitimi'nden doğrudan söz edilmiş, öğrencilerin her sınıfta 'dinleme ve izleme tekniği bakımından' kazanacakları davranışlar belirtilmiştir" (Akt. Çifçi, 2001, s. 167) demektedir. "2005 İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. sınıflar) Öğretim Programı, dinlemeyi ayrı bir öğrenme alanı olarak ele alan tek programdır" (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012, s. 90). 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda "dinleme" bir öğrenme alanı olarak başlı başına ele alınmaktaydı; ancak 2015 Türkçe Dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı'nda "dinleme/izleme ve konuşma" olarak ayrı ele alınan öğrenme alanları birleştirilerek "sözlü iletişim" adını almıştır. Ardından 2018'de yayımlanan yeni programda bu iki öğrenme alanı tekrar ayrılmıştır. Programlarda yer alan bu durum hâlen dinleme becerisine yönelik oturmuş bir eğitim anlayışının olmadığını göstermektedir.

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda müstakil olarak ele alınan "dinleme" becerisine yönelik kazanımlar mevcuttur. Güncel olan 2019 Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde kazanımlarda herhangi bir değişiklik olmadığı görülmüştür. 2018 ve 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda 5 ve 6. sınıflarda 12; 7 ve 8. sınıflarda 14 olmak üzere toplam 52 kazanım yer almaktadır. Kazanımlar ayrıntılı olarak incelendiğinde ortaya çıkan durum aşağıda açıklanmaktadır:

- Tüm sınıf seviyelerinde verilen ilk 8 kazanım aynıdır. Sıralamalarında da büyük benzerlikler vardır. Sadece 5. sınıfta 3 madde kendi arasında yer değiştirmiştir.
- "*Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar*" kazanımı her sınıf seviyesinde bulunmakta; ancak sıralaması 5 ve 6. sınıfta aynı iken (9. madde), 7 ve 8. sınıflarda farklıdır.
- *Dinleme stratejileri* şeklinde ifade edilen dinleme stilleri, her sınıf seviyesinde yer almaktadır. 5. sınıfta; not alarak, katılımlı, grup halinde dinleme; 6. sınıfta: katılımlı, katılımsız, grup halinde, not alarak dinleme; 7. sınıfta: empati kurarak, katılımlı, katılımsız, not alarak dinleme; 8. sınıfta: seçici, yaratıcı, empati kurarak, eleştirel, not alarak dinleme "*gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır*" şeklinde ifade edilmektedir.
- 5 ve 6. sınıflarda olmayıp 7 ve 8. sınıflarda yer verilen "*Dinlediklerinde/ izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.*" kazanımı için 7. sınıflarda; tanımlama, karşılaştırma, benzetme; 8. sınıflar için ise örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanmaya yer verilmektedir.

- 7. sınıflarda “Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir. a) Medya metnindeki örtülü anlamı belirlemesi sağlanır. b) Medya metninin hedef kitle ve amacının sorgulanması sağlanır.” şeklinde yer alan kazanım, 8. sınıflarda “Dinledikleri/izledikleri medya metnini değerlendirir. Medya metninin amacını ve kaynağını sorgulamaları sağlanır.” şeklinde tek madde altında toplanmıştır. Ayrıca 5 ve 6. sınıflarda da yer alan “Dinlediklerinin/ izlediklerinin içeriğini değerlendirir.” kazanımı için 5. sınıflarda “çizgi film”, 6. sınıflarda “reklam filmi” şeklinde ayırım yapılmaktadır.
- 5 ve 6. sınıflarda “Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.” kazanımında alt madde olarak verilen “Öğrencilerin dinlediklerindeki/izlediklerindeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.” ifadesi 7 ve 8. sınıflarda “Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.” şeklinde tek madde hâlinde verilmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımlar incelendiğinde görülmektedir ki, 5-8. sınıf için ele alınan toplam 13 farklı kazanım mevcuttur. Her sınıf seviyesinde 12 kazanım ortaktır, sadece 7 ve 8. sınıflarda düşünceyi geliştirme yollarına yönelik ek bir kazanım mevcuttur.

Hazırlanan kazanımlar ve yürütülen uygulamalarla öğrencilerin dinleme becerisinin gelişimi desteklenmeye çalışılmaktadır. Dinleme becerisinin gelişiminin sadece dinleme alanında değil hayatın her evresinde kişiye başarı getireceği bilinmektedir. “Dinleme iletişimin önemli bir adımdır” (Xiao-yun & Gui-rong, 2011, s. 322). Dinleme becerisini etkili şekilde gerçekleştiren birey iletişimde mesajları doğru anlayacaktır. İnsanların hayatlarının büyük bir kısmını dinleyerek geçirdikleri düşünülürse, bu becerinin gelişim durumunun iletişime etkisi daha rahat fark edilecektir.

4. Dinleme Süreci

Dinleme süreci genel olarak üç aşamadan oluşmaktadır: dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası (Akkaya ve Ünal, 2016, s. 72-73; Akyol, 2010, s. 14; Demirel, 2003, s. 73-74; Doğan, 2016, s.21; Kılınc, Keskin ve Yalanız, 2016, s. 9; Melanlıoğlu, 2012, s. 1585; Miller, 2003; Temur, 2010, s. 310; Yıldız, 2015, s. 15; Yıldız ve Kılınc, 2015, s.18). Ortaokullarda dinleme sürecine yönelik uygulamalarda aşağıdaki maddelere dikkat edilmesinin, dinlediğini anlama başarısına etki edeceği düşünülmektedir.

Dinleme öncesi:

1. *Uygulama süresi:* Metne hazırlık uygulamaları için gerekirse bir ders saati verilebilir. Yetersiz hazırlıkla başlayan dinleme sürecinden verim alınmayabilir.
2. *Ortam:* Fiziksel ortam dinlemeye uygun hâle getirilebilir. Sıra düzeni, teknolojik imkânların yeterliliği, ısınma, aydınlatma, gürültü gibi unsurların dinleme öncesi dinlemeye uygun hâle getirilmesi dinlediğini anlama başarısına etki edebilir.
3. *Sözcük bilgisi:* Dinleme metninde öğrenci, metni anlamasına engel olacak sayıda yeni sözcükle karşılaşmamalıdır. Öğrencilerin ilk kez karşılaştığı tahmin edilen sözcüklerin anlamı cümle bağlamından hareketle tahmin ettirilebilir.
4. *Güdülenme:* Öğrencinin dinleyeceği metne merakını artıracak; metni tahmin ettirme, örnek olay anlatma, konuya ilişkin piyes, canlandırma vb. uygulamalarda bulunulabilir.
5. *Görsel öğeler:* Basılı görsel materyaller, video, sunu, film vb. kullanılabilir.
6. *Metnin orijinalliği:* Metnin orijinalliğini etkileyecek uygulamalardan kaçınılarak, öğrencilerin metne olan ilgisi canlı tutulabilir.
7. *Hazırbulunuşluk:* Öğrencilerin ön bilgileri kontrol edilerek metne hazırbulunuşluk durumu kontrol edilebilir.
8. *Dinleme stili:* Dinleme sırasında kullanılacak stil sınıfa söylenerek, öğrenciler dinleme stili hakkında bilgilendirilebilir.
9. *Dinleme sayısı:* Öğrenciye metni toplamda kaç kere dinleyeceği bildirilmelidir. Dinleme sayısının bilinmesi, öğrencinin metne dikkatini toplamasına yardımcı olabilir.
10. *Ölçme değerlendirme:* Geleneksel ve tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarından faydalanılabilir.

Dinleme sırası:

1. *Dinleme sayısı:* Sınıf seviyesine, öğrenci hazırbulunuşluğuna, metnin niteliğine, metnin sunulmuş şekline vb. göre belirlenebilir.

2. *Dinleme stili*: Sınıf seviyesine, öğrenci hazırbulunuşluğuna, metnin niteliğine, metnin sunulmuş şekline vb. göre belirlenebilir.
3. *Görsel öğeler*: Metinlerin dinleme izleme metni olarak sunulması dinlenenlerin anlaşılmasında etkilidir. Bu sebeple uygulamalarda; video, sunu, film gibi görsel-işitsel materyaller kullanılabilir. Metnin niteliğine göre misafir seslendirici sürece dâhil edilebilir.
4. *Materyal kullanımı*: Dinleme stiline göre materyal kullanımı sağlanabilir.
5. *Seslendirmenin niteliği*: Dinleme ve dinleme-izleme metinlerinde seslendirmeye dikkat edilmelidir. Fon müzikleri –kullanılmışsa- metinle uyumlu olmalı ve cümlelerin anlaşılmasını engellememelidir.
6. *Ölçme değerlendirme*: Geleneksel ve tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarından faydalanılabilir.

Dinleme sonrası:

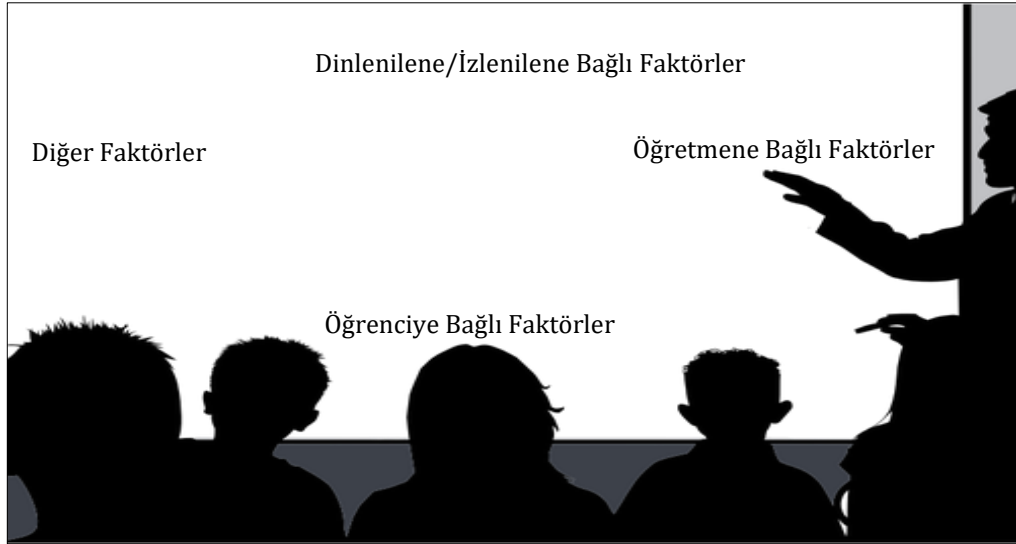
1. *Ürün oluşturma*: Öğrencilerin dinlediklerini içselleştirmelerine imkân verecek ürün oluşturma süreçlerine yer verilebilir. Bu uygulamalarda ürünün niteliğine göre ders saati ayarlanabilir.
2. *Ölçme değerlendirme*: Geleneksel ve tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarından faydalanılabilir.

Demirel (2003) dinleme sürecindeki aşamalarda yapılması gerekenlerle ilgili olarak şöyle demektedir: “Dinleme öncesi etkinlikler: 1. Tanıtma: Dinlenecek konu hakkında genel bilgi verir. 2. Kestirme: Konu hakkında tahminde bulunma. Dinlenecek konunun başlığı söylenir, resim ve ipuçları verilerek metnin kestirilmesi istenir. 3. Sahnenin oluşturulması: Dinlenecek metinde geçen olayın görsel araçlarla canlandırılmasıdır. Bunda amaç, öğrencilerin duyduklarını görsel olarak görmelerini sağlamak, böylece metni daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktır. Bunun için resim, fotoğraf, çizgi resim ve posterler kullanılır. 4. Yeni sözcüklerin öğretimi: dinlenecek metinde geçen yeni sözcükler ve gerekirse yeni cümle yapıları öğretilir. Yeni öğrenilen sözcükler, bilinen cümle kalıplarıyla, yeni cümle kalıpları da bilinen sözcüklerle öğretilmelidir. 5. Amaçlı dinleme: Dinleme etkinlikleri amaçlı yapılmalıdır. Metinler amaçlı dinlemeyi sağlayabilmek için başlangıç düzeyinde üç kez dinletilmeli ve daha sonra öğrencilerin dinlemeleriyle ilgili genel sorulara cevap vermeleri istenmelidir. *Dinleme anında etkinlikler*: 1. Öğretmen metni yüksek sesle okur. Öğrenciler kitapları kapalı öğretmeni dinler. 2. Öğrencilerden metni dinlerken farklı tonlama ve vurgulamalara dikkat etmeleri istenir. 3. İlköğretim 1, 2, 3. sınıflarda öğrencilerden dinlediklerini tekrar etmeleri istenir. 4. Öğrencilerin amaçlı dinleme sorularına yanıt verebilmeleri için dinlediklerini not etmeleri istenir. *Dinleme sonrası etkinlikler*: 1. Dinlenen metin ile ilgili ayrıntılı sorulara cevap verilir. Bu çalışmanın sınıf düzeyine göre paragraf paragraf yapılmasında yarar görülmektedir. 2. Dinlenen metnin sözlü ya da yazılı özeti çıkarılır. 3. Giriş ve gelişme kısmı dinlenen bir hikâyenin sonuç kısmının tamamlanması istenir. 4. Metni dinlerken ya da dinledikten sonra duyulanları resimle ifade etmeleri istenir. Öğretmen okurken ya da okuduktan sonra öğrenciler resim ya da şekil çizer. 5. Dinlenen metin ile ilgili resimlerin ya da cümlelerin olay sırasına göre dizilmesi istenir. 6. Dinlenenleri yazma ya da dikte etme etkinliklerine yer verilir. 7. Duyulan eksik cümleler tamamlanır. 8. Dinlenen metne uygun başlık önerilir. 9. Metinde boş bırakılan yerleri doldurma çalışmalarına yer verilir” (s. 73-74).

Doğan (2016, s. 21-23) dinleme öncesi, sırası ve sonrasındaki çalışmalara dikkat çekmektedir. *Dinleme öncesindeki çalışmalarda* öğrencilerin dinlemeye hazırlanmasının amaçlandığına ve bu hazırlığın hem zihinsel hem de fiziksel boyutu olduğuna değinmektedir. *Dinleme sırasındaki çalışmalarda* not almanın önemine ve not alırken dikkat edilmesi gerekenlere vurgu yapmaktadır. *Dinleme sonrasındaki çalışmalarda* dinleme öncesinde üzerinde konuşulan konular ve dinleme sırasında alınan notlar yardımıyla soruların cevaplandırılması, özetleme, metin değerlendirmesi yapma vb. çalışmalara yer verilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Ayrıca dinleme sonrasındaki her çalışmanın, öğrencilerin daha sonraki dinlemelerine yönelik bir deneyim anlamına geldiğinin unutulmamasının ve öğrencilerin de bu konuya dikkatlerinin çekilmesinin önemi üzerinde durmaktadır.

Ortaokullarda dinleme sürecine etki eden bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurları dikkate alarak yürütülen uygulamaların dinleme sürecine etki edeceği düşünülmektedir. Bunlar:

- Öğrenciye Bağlı Faktörler
- Dinlenilene/İzlenilene Bağlı Faktörler
- Öğretmene Bağlı Faktörler
- Diğer Faktörler

Resim 2. Okullarda dinlemeyi etkileyen faktörler

Dinleme sürecini etkileyen temel unsurlar çerçevesinde, ortaokullarda dinleme başarısını etkileyen faktörlerin şunlar olduğu düşünülmektedir:

- Öğrenciye Bağlı Faktörler:
 - Hazırbulunuşluk düzeyi
 - Derse karşı tutum ve önyargılar
 - Güdülenme düzeyi
 - Fiziksel olarak dinlemeye hazır olma
 - Psikolojik olarak dinlemeye hazır olma
- Dinlenilene/İzlenilene Bağlı Faktörler:
 - Dinleme, dinleme-izleme metninin niteliği (seviyeye uygunluk, metnin içeriği, konunun güncelliği vb.)
 - Seslendirmenin niteliği (okuyucunun özellikleri, fon müziğinin metnin önüne geçmesi vb.)
 - Görsel öğelerin niteliği (görsellerin konu ile ilişki durumu, görsellerin anlaşılabilirliği, görüntü netliği vb.)
- Öğretmene Bağlı Faktörler:
 - Süreç içerisindeki öğretmen uygulamalarının niteliği
 - Rehber: Öğrencilere açıklayıcı ve yol gösterici olma
 - Organizatör: Öğrencinin dikkatini çeken uygulamalar düzenleme
 - Denetçi: Metne yönelik ölçme değerlendirme çalışmaları yapma
- Diğer Faktörler:
 - Teknik donanım yeterliliği
 - Fiziksel ortamın etkileri (sınıf mevcutları, oturma düzeni, ısı ve ışık durumu vb.)
 - Sosyal ortamın etkileri

Dinlemeyi etkileyen faktörlerle ilgili olarak Aşılıoğlu (2009) iki tür engelden söz etmektedir. “Bunların bir kısmı öğrencilerden⁴, bir kısmı da öğretmenlerden⁵ kaynaklanmaktadır. Öğrencilerden kaynaklananlar: dersin hedeflerinin farkında olmama, konu üzerine dikkatini toplayamama, konuya ilgi duymama, dinleme sırasında kişisel sorunlara odaklanma, anlatılan her şeyi not almaya çalışma, ders süresini hayal kurarak geçirme, konunun kavranması için gerekli olan ön bilgilere sahip olmama ve güdülenme eksikliği gibi başlıklar altında toplanabilir. Öğretmenlerden kaynaklananlar ise; anlatımı uzun süre ve tekdüze olarak sürdürme, öğrencileri hedeflerden haberdar etmeme, konuşmalarında öğrencilerin bilmediği terim ve kavramlara fazlaca yer verme, ifade ve tavırları ile öğrencilerde dinleme konusunda isteksizlik yaratma ve onların konuya odaklanmalarını sağlayacak gerekli yönlendirmeyi gerçekleştirememesi gibi noktalarda yoğunlaştığı görülmektedir” (s. 60-61). Süreç içerisinde öğretmen ve öğrenciden kaynaklanan faktörler

⁴ Orijinal metinde “kendilerinden” ifadesi yer almaktadır.

⁵ Orijinal metinde “öğretim elemanlarından” ifadesi yer almaktadır.

önemli görülmektedir; ancak dinleme sürecine bunların yanı sıra farklı faktörler de etki etmektedir. Çifçi (2001) dinlemeyi etkileyen faktörleri; “fizyolojik faktörler, fizikî faktörler, psikolojik faktörler, zihinsel faktörler, sosyal faktörler, öğretmen faktörü, verici (konuşmacı) faktörü, konu faktörü” (s. 170-176) olarak ifade etmektedir.

Dinlemeyi etkileyen unsurlarla ilgili olarak Mackay (1997, s. 13); “1. Fiziksel nedenler, Konunun özelliği (Konuya ilgi duymamak), 3. Duygusal nedenler: Dinleyici için özel olan bir konuyu hedef alan söylemler dinleyiciyi incitebilir. Böyle bir durumda savunmaya geçilip konuşmacı yargılanmaya ve eleştirilmeye başlanabilir. 4. Psikolojik nedenler: Düşünme hızı konuşma hızından ortalama üç-dört kat daha fazladır. Hatta düşünme hızı, konuşma hızının altı katına kadar çıkabilmektedir. Bu yüzden kişi kendini sıkça, söylenenden bir adım önde bulur ve konuşmacının, kendi düşünce hızına yetişmesini bekler ama bu imkânsızdır. O anda meydana gelen dikkat dağıtıcı herhangi bir şey dikkatin, dinleme sürecinden tamamen kopmasına, dinlemenin sekteye uğramasına neden olur” (Akt. Doğan, 2016, s. 24) demektedir.

5. Dinleme Stilleri

Literatürde “dinleme türleri” (Akkaya ve Ünal, 2016, s. 63; Doğan, 2016, s. 30), “dinleme yöntem ve teknikleri” (MEB, 2018) ve “dinleme stilleri” (Maden ve Durukan, 2011, s. 105) şeklinde yer alan; ilgili yabancı kaynaklarda “style” kullanımını karşılayan “stil-tür-çeşit” sözcüklerinden “stil” sözcüğünün kullanımı bu araştırmada tercih edilmiştir.

Dinleme stili; dinleyicinin dinleme anında dinlediğini anlama sürecine etki etmesi için durumuna uygun olarak seçtiği/uyguladığı dinleme şekli olarak tanımlanabilir.

Kişinin süreç içerisinde dinlediğini anlamasına yardımcı olacak şekilde seçilen dinleme stili dinlediğini anlama başarısına etki edecektir. Okullarda yürütülen dinleme becerisinin gelişimine yönelik derslerde dinleme sırasında yer verilen dinleme stiline seçimine özen gösterilmesi gerekir. Dinleme stiline seçimine etki eden bazı unsurlar olduğu düşünülmektedir. Bu unsurlar:

- *Dinleyici:* Dinleme yapacak öğrencilerin yaşı, metne yönelik hazırbulunuşluğu, dinleme stillerinin kullanımına yönelik yeterliliği vb.
- *Dinleme ortamı:* Sınıf mevcudu, sınıfın büyüklüğü, teknolojik imkânların yeterliliği, gürültü, ışık vb.
- *Dinlenen/izlenen metnin niteliği:* Dinleme metninin türü, uzunluğu, içeriği vb.
- *Dinlenen/izlenen metnin sınıfa sunuluşu:* Metnin; dinleme, dinleme-izleme metni olarak sunulması ya da misafir bir seslendiricinin derse dâhil olması.

Öğrencilerin dinleme stilleri hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi ve dinleme anında uygun dinleme stilini seçebilecek yeterliliğe gelebilmesi için derslerde farklı dinleme stillerinin kullanımına yer verilerek öğrencilerin dinleme stillerini özümsemesine imkân verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

“İnsanların bilgi almayı tercih etme yolu” (Watson, Barker & Weaver, 1995, s. 2; akt. Salisbury & Chen, 2007, s. 255) olarak nitelendirilen dinleme stilleri ile ilgili olarak farklı sınıflandırmalar mevcuttur. İlgili literatür incelendiğinde aşağıdaki sınıflandırmalarla karşılaşılmaktadır:

- “Türkçe öğretim programında dinleme yöntem ve teknikleri; katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, grup halinde dinleme, not alarak dinleme, seçici dinleme, yaratıcı dinleme, eleştirel dinleme, empati kurarak dinleme şeklinde sınıflandırılmaktadır” (MEB, 2018).
- “Hedefe bağlı olarak; dinleme ‘karşılıklı’, ‘takdir edici’, ‘empatik’, ‘ayrımcı’ ve ‘değerlendirici’ olabilir” (Barker, 1971; Goss, 1991; Watson, Barker ve Weaver, 1995; Wolvin ve Coakley, 1996; akt. Salisbury & Chen, 2007, s. 255).
- Akyol (2010) dinleme türlerini: “1. Aktif dinleme, 2. stratejik dinleme, 3. diyalog ve sunuya dayalı dinleme, 4. amaçlı dinleme, 4a. Bilgi edinmeye dayalı dinleme, 4b. Yorumlayıcı dinleme, 4c. Eleştirel dinleme, 4d. Haz almak için(estetik) dinleme” (s. 5-9) şeklinde ifade etmektedir. Akyol (2010) bunlara ek olarak “ayırt edici, transfer edici dinleme, eleştirel dinleme ve terapatik dinleme” (s. 20) olarak sınıflandırmaktadır.
- “Katılımlı dinleme, katılımsız dinleme/izleme, not alarak dinleme/izleme, kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme (empati kurma), grup halinde dinleme/izleme, yaratıcı dinleme/izleme, seçici dinleme/izleme, eleştirel dinleme/izleme” (Özbay, 2006, s. 74-77).

- Urgan (2009) dinleme stillerini; “1. *Etkili dinleme türleri*: gönüllü dinleme, stratejik dinleme, amaçlı dinleme, haz almak için dinleme, eleştirel dinleme. 2. *Etkisiz dinleme türleri*: gönülsüz dinleme, antipatik dinleme, yüzeysel dinleme, görünüşte dinleme” (s. 142-144) şeklinde sınıflandırmaktadır.
- Yıldız vd. (2010); “seçici dinleme, katılımlı dinleme, etkili dinleme, eleştirel dinleme, empatik dinleme” (s. 183-186) olarak sınıflandırmada bulunmaktadır.
- Maden ve Durukan (2011) ise araştırmasında aşağıdaki dört stili temel almaktadır; “1. *Aktif dinleme/dinleyici*: Başkaları konuşurken tüm dikkatini vererek dinler. Yüksek enerji ile dinler, konuşucuya doğrudan göz teması kurar. 2. *Katılımcı dinleme / dinleyici*: Konuşmacının sözünü ve amacına dikkat eder. Konuşmanın amacını kavradığında konuşma eylemine geçer. Aralıklı olarak dinlemeye sonra tekrar konuşmaya başlayabilir. 3. *Pasif dinleme/dinleyici*: Karşısındaki kişi konuşmasını tamamlamış gibi durur. Konuşma eylemine dikkat etmez. Konuşmacı-dinleyici ilişkisini kurmaz. Nadiren söz alır ve konuşur. 4. *Tarafsız dinleme/dinleyici*: Konuşma esnasında alıcı konumunda değildir. Konuşma sürecinde ilgisiz ve dikkatsizdir. Sıkılğan ve huzursuz tavırlar sergiler. Doğrudan göz teması kurmaktan kaçınır. Konuşmanın içeriğine dikkat etmez” (s. 105).

6. Dinleme Stratejileri

Dinleme sürecinde kullanılan stratejiler “öğrencilerin metinleri dinlerken dinleme öncesi, sırası ve sonrasında istedik olarak kullandıkları yöntem ve tekniklerin tamamıdır” (Yıldız ve Kılınc, 2015, s. 18). Yıldız ve Kılınc (2015) dinleme sürecine yönelik olarak stratejileri “*Dinleme Öncesinde Kullanılacak Stratejiler*: 1. Hazırlık yapmak. 2. Önceki bilgileri kullanma. 3. Dinleme öncesi sorular oluşturma. 4. Tahminde bulunma/Anahtar kelime çalışması. 5. Amaç belirleme. 6. Yöntem belirleme. *Dinleme Sırasında Kullanılacak Stratejiler*: 1. Not alma. 2. Soru-cevap. 3. Görsel sahne oluşturma. 4. Vurgu ve tonlama. 5. Tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma. 6. Empati kurma. 7. Tekrar dinleme. 8. Ara özet yapma. 9. Yaşama ilişkilendirme. *Dinleme Sonrasında Kullanılacak Stratejiler*: 1. Özetleme, sözlü/yazılı/görsel. 2. Çıkarımda bulunma. 3. Yeniden ifade etme. 4. Metni gelişim sırasını ifade etmek. 5. Dinlenen metne uygun başlık. 6. Neden sonuç ilişkileri kurma. 7. Tartışma. 8. Sözcüklerin anlamları üzerinde durma. 9. Betimlemeler yapma. 10. Öz değerlendirme.” (s. 20-21) şeklinde sıralamaktadır.

Melanlıoğlu (2012) dinlemeyle ilgili kazandırılacak üstbilis becerileri şöyle özetlemektedir: “Dinlemenin amacını belirleme. Dinleme materyalindeki mesajı kavrama. Dinlemede dikkatini detaylardan ziyade içeriğe yoğunlaştırma. Dinleme sürecini izleme. Dinleme amacına ulaşip ulaşmadığını tespit etme. Dinleme sürecindeki hataları değerlendirme ve doğru etkinliği gerçekleştirebilme” (s. 1591).

Temur (2010) dinleme ile ilgili olarak üç stratejiden bahsetmektedir: “*Parçadan Bütüne Stratejiler*: Metnin merkezde olduğu bir stratejidir. Dinleyen metindeki vurgu, tonlama, kelime, dilbilgisi öğelerinden yararlanarak anlama ulaşmaya çalışır. Metinde özel bir bilgiyi yakalamak isteyen dinleyicilerin kullandıkları strateji türüdür. Metnin tamamını değil, ihtiyaç duyulan yeri dikkatli bir şekilde dinlenir. *Bütünden Parçaya Stratejiler*: Dinleyicinin merkezde olduğu bir stratejidir. Dinleyicinin ön bilgileri, metnin türü, içerik ve metinde kullanılan dil öğelerini barındırır. Ana fikir bulma, tahmin, yorumlama ve özetleme bütünden parçaya örnek stratejilerdir. *Üst Bilişsel Stratejiler*: Stratejik dinleyici üst bilişsel stratejileri(planlama, izleme ve değerlendirme) de rahatlıkla kullanırlar. Bu tür dinleyiciler hangi durumda nasıl bir dinleme stratejisi kullanacağını planlar. Seçtiği stratejinin dinleme sırasında etkililiğini izler. Dinleme amaçlarına ulaşip ulaşmadığını, dinlediğini anlayıp anlamadığını değerlendirir” (s. 310).

7. Sonuç

Dinleme becerisinin, bireyin hayatında diğer dil becerilerinden daha fazla yer aldığı (bkz. Tablo1), geliştirilebilir bir dil becerisi olduğu (Aytan, 2011; Cihangir Çankaya, 2015; Çaylı, 2012; Doğan, 2007; Doğan, 2008; Epçaçan, 2013; Melanlıoğlu, 2012; Tabak ve Göçer, 2014; Yıldız, 2015) ve yapılan uygulamalarla, dinleme becerisinin gelişiminin desteklenebildiği (Doğan, 2007; Doğan, 2008; Kaya, 2015; İşeri ve Yılmaz, 2008; Miller, 2003; Yıldız, 2015) ifade edilmektedir.

Dinleme becerisi üzerine yapılmış araştırmalar incelendiğinde, farklı açılardan dinleme becerisinin ele alındığı görülmektedir. Literatürde; stratejileri (Bello, 2018; Desouky, 2012; Doğan, 2017; Doğan ve Erdem, 2017; Fidan, 2012; Hsueh-jui, 2008; Kılınc, 2015; Kılınc vd., 2016; Özçakmak, 2015; Thompson & Rubin,

1996; Yıldız, 2015; Yıldız ve Kılınc, 2015) ve üst biliş stratejilerini (Harmankaya, 2016; Katrancı, 2012; Melanlıoğlu, 2011; Melanlıoğlu, 2012; Okur ve Azizoglu, 2016; Sarar Kuzu, 2016) konu alan araştırmalar dikkat çekmektedir. Ayrıca dinleme stilleri ve türlerini (Aydın, 2018; Ceran, 2015; Karabacak, 2014; Karakuş Tayşi, 2014; Kemiksiz, 2017; Maden ve Durukan, 2011; Özçakmak, 2015; Sevimli, 2015) temel alan; dinlemede görsel unsurlara yer veren (Ciğerci, 2015; Dedebali, 2014; Uysal, 2014) araştırmalar da bulunmaktadır. Bununla birlikte becerinin gelişimine yönelik uygulamaların (Doğan, 2007; Doğan, 2008; Kaya, 2015; İşeri ve Yılmaz, 2008; Miller, 2003; Yıldız, 2015) ve ölçülmesine yönelik araştırmaların (Göçer, 2008; Göçer, 2019; Keleş, 2013; Kodan ve Bozdemir, 2016; Powers & Bodie, 2003; Tabak ve Göçer, 2014; Temur, 2010) literatürde yer aldığı da görülmektedir.

Ortaokul Türkçe derslerinde, dinleme sürecinde dikkat edilmesi gereken unsurların ve dinleme başarısına etki eden faktörlerin fark edilmesinin dinleme becerisinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2019 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde her sınıf seviyesinde benzer kazanımların tekrar ettiği, ayrıca dinleme öncesine yönelik kazanımların bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dinleme öncesine yönelik kazanımların eksik olduğu (Çaylı, 2012; Durukan, 2013; Göçer ve Çaylı, 2019) belirtilmektedir. Dinleme sürecinin parçası olan dinleme öncesine yönelik kazanımlardaki eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Ortaokul Türkçe derslerinde dinleme metni sırasında uygulanacak dinleme stiline seçimine özen gösterilmesi gerekmektedir. Dinleme stiline belirlenmesinde; dinleyici faktörü, dinleme ortamı, dinlenen/izlenen metnin niteliği, dinlenen/izlenen metnin sınıfa sunulmuş biçiminin etki ettiği düşünülmektedir.

Yürütülen araştırmada üzerinde durulan dinleme becerisi kuramsal olarak ele alınmaktadır. Araştırmada, dinleme becerisine yönelik genel bilgilerin yanı sıra ortaokul seviyesinde ders içi uygulamalarda dinleme becerisinin gelişimine etki edeceği düşünülen kuramsal bilgilere yer verilmektedir. Verilen bilgilerin uygulayıcı olan öğretmenlere, alandaki araştırmacılara ve literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Kaynaklar

- Akçay, A. (2018). *Dinleme/izleme eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akkaya, N. ve Ünal, E. (2016). Sözlü iletişim. Fatma Susar Kırmızı (Ed.), *İlk ve ortaokullarda Türkçe öğretimi 2015 programına uygun içinde* (ss. 61-73). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akyol, H. (2010). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aşılıoğlu, B. (2009). Türkçe öğretmen adaylarına göre derslerde karşılaşılan başlıca dinleme engelleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 45-63.
- Aydın, Ş. (2018). *Dinleme/izleme türlerinin terim ve tasnif bakımından karşılaştırmalı incelemesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aytan, T. (2011). Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 23-43.
- Aytan, T., Güney, N., Şahin, E. Y. ve Bayar, A. (2014). Altıncı sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerinin taşınabilirliği açısından değerlendirilmesi, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 269-285.
- Bello, A. A. (2018). Curriculum implementation: Strategies for mounting listening skills among junior secondary school students. *Journal of Pedagogical Research*, 2(1), 63-77.
- Büyükkız, K. K. ve Hasırcı, S. (2013). Anadili öğretiminde konuşma becerisinin yeri. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1(1), 57-63.
- Calp, M. (2010). *Özel öğretim alanı olarak Türkçe öğretimi* (Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş 4. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ceran, D. (2015). Seçici dinleme ile not olarak dinleme yöntemlerinin altıncı sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisine etkisi. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Journal of World of Turks*, 7(1), 205-219.
- Ciğerci, F. M. (2015). *İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde dinleme becerilerinin geliştirilmesinde dijital hikâyelerin kullanılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Cihangir Çankaya, Z. (2015). *Kişilerarası iletişimde dinleme becerisi* (3. baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Çaylı, C. (2012). *İkinci kademe Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki müstakil dinleme metinlerine yönelik öğretmen uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Çiççi, M. (2001). Dinleme eğitimi ve dinlemeyi etkileyen faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 165-177.

- Dedebali, N. C. (2014). *Çoklu ortam uygulamalarının altıncı sınıf dinleme becerisinin gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Demirel, Ö. (2003). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi* (5. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Desouky, E. S. A. (2012). *The effectiveness of a suggested strategy in developing the listening and speaking skills of the TEFL industrial secondary school student*. (Doctoral Dissertation). Institute of Educational Sciences, Cairo University, Egypt.
- Doğan, B. (2017). *Strateji temelli dinleme etkinliklerinin yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisiyle strateji kullanma düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Doğan, B. ve Erdem, İ. (2017). Ortaokul öğrencilerinin dinleme/izleme stratejileri kullanım sıklığı ölçeğinin geçerlik-güvenirlilik çalışması. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 64-81.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademe dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-268.
- Doğan, Y. (2013). Dinleme eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A. Güzel ve H. Karatay (Editörler), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (ss. 151-175). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, Y. (2016). *Dinleme eğitimi* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Durukan, E. (2013). Öğretmen görüşleri açısından Türkçe dersi öğretim programı kazanımları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8).
- Epçaçan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 331-352.
- Fidan, M. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Gilakjani, A. P. & Ahmadi, S. M. (2011). The effect of text familiarity on Iranian EFL learners' listening comprehension. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(4), 783-789.
- Gilman, R. A. & Moody, R. L. (1984). What practitioners say about listening. *Foreign Language Annals*, 17(4), 331-334.
- Göçer, A ve Çaylı, C. (2019). Ortaokul Türkçe derslerinde dinleme becerisinin gelişimine yönelik öğretmen uygulamaları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(3), 456-476
- Göçer, A. (2008). Performans göreviyle ilgili sunum çalışmalarının konuşma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesine katkısı. *Dil Dergisi*, 142, 7-17
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Göçer, A. (2019). Öğrencilerin dinlediğini anlama yeterliklerinin yazılı sınavlarla değerlendirilebilirliği üzerine. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 50-59.
- Gross, L. (1975). Yes, but is it really communication. *Journal of Communication*, 25(1), 191-194.
- Günay, V. D. (1995). Roman çözümlemesine toplum-dilbilimsel bir yaklaşım. *Dil Dergisi*, 35, 5-24.
- Gürel, E. ve Tat, M. (2012). Bir iletişim edimi olarak dinleme ve Türkçede bulunan dinleme temalı atasözleri ile deyimler üzerine bir içerik analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(23), 276-297.
- Harmankaya, M. Ö. (2016). *Üstbilis stratejileri eğitiminin ortaokul öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine, dinlemeye yönelik tutumlarına ve dinleme kaygılarına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Hsueh-Jui, L. (2008). A study of the interrelationship between listening strategy use, listening proficiency levels and learning style. *ARECLS*, 5, 84-104.
- Iyere, T. O. (2018). The listening skills. I. O. Akewo Daniel (Ed.). *Communication and language skills* in (pp. 42-61). UK: Cambridge Scholars Publishing.
- İmer, K. (1990). *Dil ve toplum*. İstanbul: Feryal Matbaacılık.
- İşeri, K. ve Yılmaz, İ. (2008). Dinleme edimine ilişkin etkinliklerin değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, 139, 7-24.
- Jalongo, M. R. (1995). Promoting active listening in the classroom. *Childhood Education*, 72(1), 13-18.
- Johnson, A. P. (2015). *Eylem araştırması el kitabı* (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaplan, M. (2002). *Kültür ve dil*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Karabacak, E. (2014). Seçici dinleme eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Karakuş Tayşi, E. (2014). Öğrenme stiline dayalı eğitiminin ortaokul öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine ve dinlemeye yönelik tutumlarına etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kardaş, M. N. ve Harre, T. (2015). 6-8. sınıf öğrencilerinin Türkçe dinleme/ izleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlik önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, 264-291.
- Kardaş, M. N., Çetinkaya, V. ve Kaya, M. (2018). 2005-2017 yılları arasında dinleme eğitimi üzerine yapılmış akademik çalışmaların eğilimleri üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 21-32.
- Katranç, M. (2012). Üstbilis stratejileri öğretiminin dinlediğini anlama becerisine ve dinlemeye yönelik tutuma etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, E. (2015). Ortaokul (5 - 8) Türkçe dersi dinleme eğitimi etkinliklerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri açısından incelenmesi: Durum çalışması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Keleş, E. (2013). Dinleme öncesi ve dinleme sonrası verilen soruların 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kemiksiz, Ö. (2015). Türkçe öğretiminde eleştirel dinleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE) ÖS-II*: 299-316.
- Kemiksiz, Ö. (2017). Dinleme becerisi üzerine yazılan makalelerin değerlendirilmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(1), 511-531
- Kılınç, A., Keskin, H. ve Yalanız, T. (2016). Dokuzuncu sınıf öğrencilerinde dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlama becerilerine etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 38-50.
- Kılınç, K. (2015). Aktif öğrenme tekniklerinin 4. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisine ve dinlemeye yönelik tutumlarına etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Kodan, H. ve Bozdemir, H. (2016). İlköğretim 4.sınıf öğrencilerinin dinlediklerini anlama düzeyinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 15-27.
- Maden, S. ve Durukan, E. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 101-112.
- MEB (2018). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Melanlıoğlu, D. (2011). Üstbilis strateji eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Melanlıoğlu, D. (2012). Dinleme becerisine yönelik ölçme değerlendirme çalışmalarında üstbilis stratejilerinin kullanımı. *Turkish Studies*, 7(1), 1583-1595.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokuldaki dinleme eğitiminin niteliğine ilişkin fenomografik bir araştırma. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1(1), 34-44.
- Miller, L. (2003). Developing listening skills with authentic materials. <http://dl.ueb.edu.vn/bitstream/1247/9968/1/Developing%20Listening%20Skills%20with%20Authentic%20Materials%281%29.pdf>. Erişim Tarihi: 14.10.2017
- Okur, A. ve Azizoğlu, N. İ. (2016). Dinleme üstbilis stratejileri ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 40, 113-124.
- Osada, N. (2004). Listening comprehension research: A brief review of the past thirty years, *Dialogue*, 3, 53-66.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2012). Türkçe öğretim programlarının dinleme becerisi bakımından değerlendirilmesi, *Turkish Studies*, 7(1), 87-97.
- Özbay, M. (2006). Türkçe özel öğretim yöntemleri II. Ankara: Öncü Kitap.
- Özçakmak, H. (2015). Türkçe öğretmeni adaylarının not alarak dinlemede özetleme stratejilerini kullanma becerileri. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Powers, W. G. & Bodie, G. D. (2003). Listening Fidelity: Seeking congruence between cognitions of the listener and the sender. *International Journal of Listening*, 17(1), 19-31.
- Salisbury, J. R. & Chen, G. (2007). An examination of the relationship between conversational sensitivity and listening styles. *Intercultural Communication Studies*, 16(1), 251-262.
- Sarar Kuzu, T. (2016). Türkçe öğretiminde üstsöylem belirleyicileri aracılığıyla dinleme becerisinin geliştirilmesi (Bir etkinlik modeli önerisi). *Turkish Studies*, 11(3), 1935-1952.
- Sever, S. (2001). Öğretim dili olarak Türkçenin sorunları ve öğretme öğrenme sürecindeki etkili yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 11-22.
- Sevimli, F. (2015). Katılımlı dinlemenin ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisi üzerindeki etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Tabak G. ve Göçer A. (2014). Dinleme becerisine yönelik alternatif ölçme ve değerlendirme araçları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 250-272.
- TDK (2019). <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10.01.2019
- Temur, T. (2010). Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların üniversite öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 303-319.
- Thompson, I. & Rubin, J. (1996). Can strategy instruction improve listening comprehension? *Foreign Language Annals*, 29(3), 331-342.
- Topçuoğlu Ünal, F. ve Özer, F. (2014). Türkçe öğretiminde dinleme becerisi ile ilgili kaynakça çalışması, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 204-206.
- Ungan, S. (2009). Dinleme eğitimi. A. Kırkılıç ve H. Akyol (Editörler). İlköğretimde Türkçe öğretimi (2. baskı) içinde (ss. 135-161). Ankara: Pegem Akademi.
- Uysal, B. (2014). Dinleme ve konuşma becerilerinin kazandırılmasında yaratıcı drama temelli bir model önerisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Wolvin, A. D. (2010). Listening engagement: Intersecting theoretical perspectives. A. D. Wolvin (Ed.). *Listening and human communication in the 21st century* in (pp. 7-30). UK: Wiley-Blackwell Publishing.
- Xiao-yun, J. & Gui-rong, F. (2011). Strategies to overcome listening obstacles and improve the listening abilities. *US-China Foreign Language*, 9(5), 315-323.
- Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri. *Turkish Studies*, 2(2), 749-769.
- Yaman, E. (2010). *Susma sanatı* (2. baskı). Ankara: TDV Yayınları.

- Yıldız, N. ve Kılınc, A. (2015). Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE)*, ÖS-II, 17-34.
- Yıldız, N. (2015). Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yıldız, N., Okur, A., Arı, G. ve Yılmaz, Y. (2010). Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi (3. baskı). C. Yıldız (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Etik Kurul İzni

Yürütülen araştırmada dinleme becerisi kuramsal açıdan ele alındığı için “Etik Kurul İzni” gerekmemektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makalenin veri toplama, veri analizi, raporlaştırma ve diğer aşamalarından eşit düzeyde sorumlu olduğunu beyan ederler.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması belirtilmemiştir.